

DOI: 10.31866/2410-1311.36.2020.221083

УДК 745/749(477)(049.32)

## НАЦІОНАЛЬНА МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА – ГАРАНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА САМОБУТНОСТІ

Голубець Орест Михайлович

Доктор мистецтвознавства, професор,  
ORCID: 0000-0003-2481-7798, e-mail: ores\_ton@hotmail.com,  
Львівська національна академія мистецтв,  
вул. Кубійовича, 38, Львів, Україна, 79011

Рецензія на монографію Варивончик А.В. *Художні промисли України: ґенеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Ліра-К, 2019. 551 с.*

Монографія «Художні промисли України: ґенеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції» присвячена важливим, актуальним, самостійним дослідженням, містить принципово нові матеріали та є результатом тривалої праці і набутого досвіду автора в царині мистецтва й української художньої культури.

Маємо відзначити, що А. Варивончик уперше зробила крок до наукового осмислення спадку художньої промисловості в Україні досліджуваного періоду. Це відбито в п'яти розділах, зміст яких відповідає тим завданням і меті, які визначені у «Вступі». Загалом матеріали усіх розділів монографії та додатки спрямовані автором на реалізацію важливого загальнонаціонального питання – збереження та відродження традицій українських художніх промислів, необхідного для успішного розвитку і процвітання України.

У першому розділі проаналізовано літературу з досліджуваної проблеми, схарактеризовано і досліджено джерельну базу, яку становлять насамперед твори традиційного народного мистецтва, вироби художніх промислів як стародавні (музейні експонати) так і нинішні (експонати колекцій, виставок).

Другий розділ присвячений узагальненню науково-теоретичних та методологічних підходів до розв'язання досліджуваної проблеми; уточнено понятійний та предметний зміст ключових понять зокрема таких, як мистецтво, виробництво, промисловість. Особливо цікавими та цінними є виявлені і досліджені витoki поняття «промисли».

У третьому розділі відстежується історична еволюція основних видів («галузей») художнього виробництва в Україні – ткацтво, килимарство, вишивання, різьблення по дереву, кераміка, порцеляна і скло, ювелірна справа та ковальство, петриківський розпис.

Помітне місце в четвертому розділі посідає аналіз діяльності, присвячений історії створення, становлення, розвитку та занепаду унікального у світі художньо-

виробничого об'єднання «Укрхудожпром». Повною мірою та ґрунтовно ця тема в Україні досліджена вперше.

Епоха концерну «Укрхудожпром» розпочалась в 1936 році, державою підтримувалась організація промислового виробництва, що отримала назву «Укрхудожпромспілки», а 26 січня 1963 року перейменована на «Укрхудожпром» до часів самого «занепаду». Всі надані матеріали підкріплюються світлинами і документами, які свідчать про історичну дійсність. В цьому ж розділі детально відстежується еволюція від артілі до мануфактури і фабрики, що становить зразок таких виробництв, які було організовано у 22 великих об'єднаннях, і які працювали в складі «Укрхудожпром» по всіх регіонах, виготовляючи вироби художньої промисловості, беручи участь у Всесоюзних та Міжнародних виставках народного господарства, за рахунок чого вироби художньої промисловості мали попит в нашій державі та за її межами.

В межах двадцятого століття завершується індустріальна фаза розвитку суспільства і розпочинається наступна – постіндустріальна або інформаційна. З другої половини 80-х років ХХ століття розпочався період розпаду радянської політичної системи та становлення самостійних державних утворень на теренах колишнього СРСР. Для українського суспільства – історичний період реформування та впровадження нових ринкових, економічних й соціальних відносин. Відтак починаючи з «горбачовської перебудови», що поступово перейшла в розбудову молодій українській державі, відбулися різкі світоглядні зміни, що спричинили негативний поштовх на українську художню промисловість, призвели до розпаду усталених зв'язків між регіонами колишнього цілісного організму. Внаслідок значного послаблення адміністративного керівництва, недостатнього постачання сировини, а також обмеження творчих можливостей майстрів більшість виробничих підприємств припинили існування. «Далися взнаки неадекватна система оподаткування, значне подорожчання енергоносіїв, скорочення обсягів збуту», – як доречно зазначає авторка.

П'ятий розділ містить відомості про стан художніх промислів в сучасному суспільстві, форми побутування національних традицій в Україні. Визначення подальших перспектив розвитку української художньої культури неможливе без розуміння реалій сучасного мистецтва.

В дослідженні відчутний досвід Анастасії Віталіївни як творчого майстра, художниці – професіонала, яка працювала на Виробничо-художньому об'єднанні ім. Т. Г. Шевченка (м. Київ), її освітньо-пропагандистської творчої роботи по питаннях: традиція–збереження–розвиток художніх промислів України.

Ознайомившись з історіографічними та фактографічними матеріалами монографії, переконані – авторка здійснила великий і плідний науковий пошук. До монографії включені додатки (фотокопії), що складають архівні матеріали концерну «Укрхудожпром» традиційного мистецтва вишивання «відшивки», які водночас були творчими проектами і документами для подальшого запуску малюнку на виробництві, пов'язаних з реалізацією цих проектів та розрахунків з авторами і виконавцями. У кожному із розділів виділені підрозділи і висновки.

Багаторічна праця А. Варивончик заслуговує на велику увагу й матиме важливе значення для заповнення прогалів в історії української художньої культури.

Анастасія Віталіївна Варивончик здійснила вкрай важливу роботу по збереженню й поширенню національної мистецької спадщини. Проведено кропітку роботу у дослідженні художніх промислів України. Авторкою продумані питання систематизації численних матеріалів, методів їх дослідження: історично-теоретичний, культурологічний, мистецтвознавчий, порівняльний, системно-функціональний та інші. Водночас виділено основний метод дослідження: творчий.

Таким чином вважаю, що монографія «Художні промисли України: ґенеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції» заслуговує на увагу широкого загалу і стане у нагоді не тільки мистецтвознавцям, а й майстрам практикам, як фахівцям, так і студентам середніх та вищих навчальних закладів.